

TÜRK KAVRAMININ TARİH BOYUNCA GÖRDÜĞÜ İHANETLER

Prof. Dr. İsmail YAKIT

Türk kelimesinin geniş anlamıyla Ziya Gökalp “*törülmiş(=yaratılmış), türemiş, çoğalmış, millet yahut töreli*” ; İbrahim Kafesoğlu da “*kanunlu, nizamlı ve düzenli millet*” olarak tanımlamıştır. Göktürk İmparatorluğu devrinde Türk illerinden biri Oğuzlar idi. X. Yüzyılda Müslüman olunca “*Türkmen*” adını aldılar. Türkmen demek Oğuz, Oğuz demek Türkmeni. Kendilerine Türkmen denilen Oğuzlar, Türkiye Türkleri, İran, Azerbaycan, Suriye, Irak ve Türkmenistan Türkleri’nin atalarıdır. (Türk ve Türklük, 1994, 40)

Türk kelimesi Göktürk, Uygur ve Karahanlı metinlerine baktığımızda anlam itibariyle “güç, kuvvet, kudret, olgunluk; güçlü, kuvvetli, kudretli, yetişmiş, kemale ermiş ve olgunlaşmış” anlamlarında kullanıldığını görürüz. (Sertkaya,1995, s. 2) Göktürk kitabelerinde geçen “*Türük Bilge Kağan*” ve Tonyukuk kitabesinde geçen “*Türk Böğü Kağan*”da “*güçlü, akıllı, bilgili*” anlamındadır. Ayrıca Türk sözcüğünün “*güzel, genç, civan*” anlamı da mevcuttur. *Gıyasu’l-Lügat*’ta, Mars yıldızı ve güneş anlamı da vardır. Ayrıca “*Çağatayca-Uygurca Sözlük*’te Türk: *Türk, Türki halk, şuh ve güzel*” anlamında kullanılmıştır (Batur, 2013, s, 23.)

Kaşgarlı Mahmut (1008-1105), *Divanu Lügati’t-Türk* adlı meşhur eserinde, Türk adının Türklere bizzat Tanrı tarafından verildiğini belirtir ve bu konuda hadis olduğunu söyler: “*Yüce Tanrı: ‘Benim bir ordum vardır, ona Türk adını verdim, onları doğuya yerleştirdim. Bir ulusa kızsarsam, onları o ulus üzerine musallat kılarım’*” demiştir (Kaşgarlı, 1986, I/351). Gerçi İdris Bitlisi’nin asırlar sonra “Türk kelimesine nazire olsun diye Kürd kelimesine de ‘*güçlü, kuvvetli*’ anlamı yüklemesi lengüistik bir veriye dayanmamaktadır. İdris Bitlisi kürd kelimesiyle gurg/kurt kelimesini karıştırmış ve bilerek bir anlam saptırmasına tevessül etmiştir. Kendisi Kürd asıllı olmakla birlikte eserini Farsça yazmış birinin bu farkı görememiş olması mümkün değildir. İbn Tagrıberdi’nin ‘*En-Nücûmuz’-Zâhire*’ adlı eserinde “*kürd/kürt kelimesinin ‘kıllı, çok kıllı*” anlamı olduğu belirtilmektedir (Bkz. Batur, a.g.e., s.24)

Türklere Çinliler *Tu-ki-yu (Tu-küe)*, Tibetliler *Du-rug-gu*, Hintliler *Turukha* veya *Turuşka*, Ural kavimlerinden Macarlar *Török*, Ruslar *Tork* dediler Tacikler *Hanîd* (hanlı, Karahanlı), Araplar ‘*Türk*’, çoğulu ‘*etrak*’ dediler. Buradan anlaşılan da Türk kelimesinin etnik bir terimden ziyade siyasi bir terim olduğudur.(Bkz. Sertkaya, a.g.e., s.3; Batur, a.g.e., s.24)

Bilindiği üzere Göktürklerden sonra kurulan devletlerde Türk kelimesi doğrudan kullanılmamıştır. Bilakis, hanedan ve soyadları kullanılır olmuştur. Tıpkı, Karahanlılar, Harzemşahlar, Eyyubiler, Selçuklular, Osmanlılar gibi. Selçukluların ilk dönemlerinde Oğuz yerine Türkmen kullanılmaktaydı. Daha sonra o da terk edilmiş, Türkmen ve Türk kavramları artık hakaret içeren kavramlar olmuştur. Kaldı ki Selçuklular Türkmen asıllı olmalarına rağmen, kendi içlerinde bir grup için bu kelimeyi kullandılar. Keza ekrâd kelimesini

Osmanlılar “*dağlı, göçebe*” karşılığı kullanırken; *etrak* kelimesini de “*köylü, çarıklı*” anlamında tahkir olarak kullanmışlardır. (Halaçoğlu, Y., I/XXIII)

Tarihi kaynaklara baktığımız zaman görürüz ki, Türkler, kendilerini maalesef Türk olarak değil, daha ziyade boy ve hanedan veya kabilelerinin adlarıyla takdim ede gelmişlerdir. Kaldı ki komşuları onlara “*Türk*” demeye devam etmiştir. Ahsen Batur’un da tespit ettiği gibi, “Karahanlılarla Gazneliler, yine Karahanlılarla Selçuklular, Selçuklularla Oğuzlar, daha sonraları Selçukluların kendi aralarındaki taht kavgalarında ve iç savaşlarda, Atabeylikler döneminde, Anadolu Selçuklularında, Osmanlılarda, Osmanlı’nın Anadolu Selçuklu enkazı üzerinde kurulan beyliklerde olan mücadelesinde, hep hanedan yahut boy veya aşiret adı ön plana çıkarılmış, ama asla Türk adı kullanılmamıştır.” (Batur, a.g.e., s. 57). Yine bu Türk hükümdarları diplomatik yazışmalarında çoğu zaman da Türkçe kullanmamışlardır. Mesela ‘*Tarihu’l-Beyhâki*’de s.78 bahsedildiğine göre; Gazneli Sultan Mesut, Bağdat Halifesine Arapça, Karahanlı Hükümdarı Kadirhan’a yazılan Farsça mektubu mühürlemiştir. Halbuki Karahanlı hükümdarı kendisi gibi Türkçe konuşmaktaydı ve kendisi gibi Karluk kabilesinden idi. Keza her ikisi de Türk olan Timur’la Yıldırım Beyazıt da Arapça ve Farsça yazışmışlardır.(Batur, a.g.e., s. 57, 105)

Orta Asya’da Halaç ve Karluk Türkleri kendilerine hiç Türk demiyorlardı. Hâlbuki komşuları onlara siz Türksünüz diyorlardı. Nitekim Gumilev’in, “*Hazar Çevresinde Bin Yıl*” adlı eserinde s. 344 “Yemin el-Mülk, Gur valisinden hayvanlarını otlatmak için mera istediğinde şu cevabı almıştır: “*Biz Gurluyuz, sizse Türk. Birlikte yaşayamayız*”.(Batur, a.g.e., s.113). Göktürk Hakanlığı’nın yıkılmasından sonra Sultan Arparslan’dan sonra ilk defa ve üstelik yabancı bir heyetin huzurunda “*Ben Türk’üm*” diyen hükümdar Harezmsah Muhammed’dir. Bununla beraber kahramanlığıyla ün yapmış oğlu Celaleddin Mengüberdi’nin ağzından bir kere olsun “*Türk*” sözü çıkmamıştır.(Batur, a.g.e., 123, 127)

İslam dünyasında ahlâk felsefesiyle nam yapmış İran asıllı düşünür İbn Miskeveyh (940-1030), “*El-Fevzü’l-Asğar*” isimli Arapça eserinde canlıları taksinomik anlamda bir tasnife tabi tutarken, insanın en aşağı mertebesiyle hayvanlar âleminin en üst mertebesini aynı çizgi üzerinde olduğunu belirtir ve “*Yeryüzünün en ücra köşelerinde, Kuzey ve Güney gibi en uç noktalarında bulunan Türkler ve Zenciler gibi topluluklar buraya dâhildir*” demektedir. (İbn Miskeveyh, 1901, s. 91; Yakıt, 1984, s. 109). İbn Miskeveyh, *Tezhibu’l-Ahlâk* isimli bir diğer eserinde de benzer ifadeler kullanarak der ki: “*Bu mertebelerin hayvan ufkunun somuyla birleşen insan ufkunun ilk derecesinde olanlar, medenî dünyanın dışında kalan Kuzey ve Güney bölgelerinde iskân eden; tıpkı, Ye’cüc ve Me’cüc beldelerinden Türkler, ve maymunlardan çok az bir üstünlükle ayrılan milletlerden zenciler ve onlara benzeyenlerin ötesinde olan topluluklardır*”. (İbn Miskeveyh, (1959), s. 71-72)

İbn Miskeveyh’ten esinlenenler çoktur. Kendisinden sonra yazılan ahlak kitaplarında onun bu görüşü, maalesef tekrar edile gelmiştir. Söz gelimi, Nasirüddin Tusi (1201-1274) ’nin “*Ahlak-ı Nâsiri*”sinde; Celâleddin Devvânî (1427-1502) ’nin, “*Ahlâk-ı Celâli*” sinde; Kınalızade (1511-1571) ’nin, “*Ahlâk-ı Alâ’î*” sinde kısmen de olsa yer almıştır. Mesela Kınalızade şöyle demektedir: “*Nitekim hikâyet olunur: Cezîre-i Tûlid’den öte Kûhistan’da sâkin ‘Etrâk’ vardır ki, itidâl-i aceme kariblerdir ve lügatları ve nutukları, hayvanat-ı acem*

sağirine müşabihtir ve onlardan öte efrâd-ı Ademî'den (Ademoğlu'ndan) hiç efride (hiçbir fert) yoktur". (Kınalızade, 1833, s. 40).

Türklerin gerek İranlı ve gerekse Arap müfessirleri tarafından kaleme alınan Arapça kaynaklarda Ye'cüc ve Me'cüc olarak görülmeleri ve bu iki sembolik kavram üzerine pek çok hurafe uydurmaları ve Türk müelliflerin de bunları gerçek zannederek eserlerinde bahsetmeleri anlaşılır gibi değildir. Mesela İran asıllı Beyzavî (öl: 1286)'nin "*Envâru't-Tenzil*" isimli kısaca "*Beyzavî Tefsiri*" denen tefsirinde Ye'cüc'ün Türkler, Me'cüc'ün de dağlılar olduğunun söylendiğini belirttikten sonra "*Yeryüzünde fesat çıkarırlar*" (Kehf, 18/94) ayetini bu doğrultuda tefsir eder ve der ki: "Yani arzımızda katliamla, tahrifatla ve yeşilliği itlaf ederek ifsat ederler. Denildi ki, onlar ilkbaharda ortaya çıkarlar, yeşilliği yemeden terk etmezler ve kurularını da götürürler ve denildi ki onlar insanları da yerler" (Beyzavî, (2000), II/354-355; Ayrıca Bkz. Danişmend, (1966), 79, 117)

İslam dünyasındaki evrimci düşüncelerden istifade etmiş olan C. R. Darwin (1809-1882), aşağı ırk konusunda da İbn Miskeveyh'ten esinlenmiştir. Onun Batı dillerine çevrilen kitaplarından istifade eden Darwin, Türkleri de tıpkı İbn Miskeveyh gibi, hayvana yakın bir aşağı ırk olarak göstermekten çekinmez. Nitekim, oğlu tarafından neşredilen mektuplarından, 3 Temmuz 1881 tarihli W. Graham adlı bir dostuna yazdığı bir mektupta bunları açıkça söyler: "*Avrupa'nun yüzyıllar önce değil, daha yakın dönemde Türkler tarafından nasıl ezildiklerini ve böylesi bir fikrin şimdi nasıl komik geldiğini hatırlayın. (Avrupa ırklarının kökeni olarak bilinen) daha gelişmiş (medenileşmiş) Kafkas ırkları, hayat mücadelesinde Türklere karşı galip gelmişlerdir. Fazla uzak olmayan geleceğe baktığımızda, ne kadar çok sayıdaki aşağı ırkların çoğunun dünyanın her yerinde daha fazla gelişmiş (medenileşmiş) ırklar tarafından yok edileceklerini görebiliriz.. Bu arad hiç şüphesiz insansı maymunlar da yok olacaklar. Sonrasında ise, insanoğlu ile onun en yakınındaki benzeri tür arasındaki boşluk genişleyecek.*" (Darwin, 1888, I/285-286)

İngiltere'de Başbakanlık da yapmış olan ve I. Dünya Savaşında Savaş Bakanı olarak görev yapan Sir Winston Churchill (1874-1965), İngiliz arşivlerine göre, Çanakkale savaşları esnasında, 'Türklere karşı zehirli gaz kullanalım' teklifinde bulunmuş, ancak bu teklife karşı çıkarak itiraz eden İngiliz yetkilileri ' Bu bir insanlık suçu olur' deyince, Churchill şu cevabı verir: 'Ama Türkler insan değil ki! Medeni olmayan (barbar) milletlere karşı gaz kullanılabilir'. Churchill'in 1919'da yazılı not olarak kağıda döktüğü bu görüşlerinin aslında Charles Darwin'in yukarıda belirttiğimiz görüşleri, aynı zamanda İngiliz Kraliyeti Müstemlekeler Bakanı Lord Gladstone'un ve ekibinin ileri sürdüğü fikirdir. Bu fikre göre; Türklerin, maymunla- insan arası barbar (=medeniyet yıkıcı) bir canlı türü olduğu görüşüdür.

Biz tekrar Türk tarihine dönelim. "Osmanlı'nın hızla yükselmeye başladığı yıllarda Maverâünnehr, daha sonraki adıyla Türkistan'da büyük bir güç yükselir: Timurîler. "*Kınından sıyrılmış kılıç*" anlamına gelen "*Barlas*" kabilesinden olan Timur, Göktürkler'den itibaren Gazneli Sultan Mahmut (971-1030), Sultan Alparslan (1029-1072) ve Harezmşah Muhammed (öl. 1221)'den sonra aslını Türklüğünü bilen ve bunu yüksek sesle haykıran dördüncü liderdi. Gerçi onun da oğulları aynı haykırışı yineleyememiş ve sadece uzak torunu Babür(1483-1530), bu çağrıya cevap vermişse de, Timur (1336-1405)'un ağzından çıkan şu

şanlı sözler, Osmanlı Sultanları'nın ağzından bir kere olsun çıkmamıştır: “*Biz kim, Melik-i Turan, Emîr-i Türkistanımız; Biz kim, halkların en kadimi, Türk'ün başbuğumuz*” (= *Biz ki, Turan Hükümdarı, Türkistan Emiri'yiz. Biz ki, halkların en eskisi, Türk'ün başbuğuyuz*)” (Batur,a.g.e., s. 180)

Türklüğüyle övünen ve “*Ben Türküm*” diyen bir diğer Hükümdar Hüseyin Baykara (1438-1506)'dır. (Batur, A. a.g.e., s.332) Timurlu soyunun son büyük hükümdarı olan Hüseyin Baykara, Türk kültürünün Çin, Kuzey Asya ve Hint etkilerini özümleyerek parlak bir düzeye ulaşmasında önemli rol oynamıştır. Herat'taki sarayını canlı bir bilim merkezi durumuna getirmiş, döneminin önde gelen düşünür ve sanatçıları koruma altına almış ve onların yakınlıklarını kazanmıştır. Şair Camî, onun döneminin ünlü şairlerindedir. Ali Şir Nevaî çocukluk arkadaşıdır. Hüseyini mahlasıyla Türkçe ve Farsça şiirler de yazan Hüseyin Baykara'nın Türkçe şiirleri '*Divan-ı Sultan Hüseyin Mirza Baykara*' adıyla yayımlanmıştır. Şiirlerinin bir bölümü de *Hüseyin-i Baykara Divanı*'ndan Seçmeler adı altında basılmıştır.(Vikipedia)

Osmanlılar Türk'e ve Türklüğe o kadar yabancı kalmışlardır ki, sarayda şehzadelere hocalık yapanların yazdıkları tarih kitaplarında Söz gelimi Hoca Sadettin (1536-1599)'in *Tacü't-Tevârih*'inde sık sık Türklere hakaret edilmiştir. Mesela, Fatih'e Uzun Hasan'ı şikâyet eden Pir Ahmet “aman bilmeyen Türkmen elinden gamla kan ağladıklarını” anlatır. Keza yine Uzun Hasan'dan bahsederken “Türkmenlik yaradılışının gereği tamah ve hırs elini uzatıp, yağmacı kolunu salarak güven payı olmak üzere Karaman diyarını talan eyleyerek zenginlerini bile bir lokma ekmeğe muhtaç etti”(Hoca Sadettin, 1979, III/78-79) demektedir. Hatta Fatih Sultan Mehmet(1432-1481), sanki kendisi başka bir halka mensupmuş gibi, Uzun Hasan (1423-1478)'a gönderdiği mektupta “*tiynet-i redie-i Türkmanıyan muktezasınca (yine o aşağılık Türkmen seciyeni sergileyerek/Türkmen karakterinin gereği olarak)...*” türünden, mağlup ettikten sonra da: “*mürde-i ôbaş Türkman târikü'l-İman*” (=imansız serseri Türkmen taifesi) ifadelerini kullanarak, Türkmen'i yani aslında önce kendini sonra da tüm Anadolu halkını aşağıladığının herhalde farkına varmamıştır (Bkz. Tansel, 1971, s. 310; Batur, a.g.e., s. 25, ve 208)

Fatih'in Uzun Hasan'ı yenmesi üzerine *Tacü't-Tevârih*'te şöyle bir kayıt vardır: “Savaş savulduktan sonra Padişah hazretleri Türkmen kellelerinden oluşan tepeleri dolaşmak üzere ol ovayı şereflendirdiği vakit, gördü ki, bir azeb eri(=azap askeri) elinde bir bıçak, ölümler arasında dolaşıyor. ‘Ne iş yapıyorsun?’ diye sorduğunda azeb ayıttı: ‘Sultanım Türkmen ölümlerinin kulaklarından olan küpeleri alurum’ dedi. Padişah da hafifçe gülümseyerek ‘işine devam et’ deyip yoluna devam etti. Uzun hasanın yenilgisine Hekimbaşı ve akıllıların sevgilisi olan Âhî Çelebi '*Butlânu kaydi'l-hâinin*' (=Hainlerin hilesi boşa çıktı) cümlesini (ebced hesabıyla) tarih olarak tespit etmiştir” (Hoca Sadettin, III/139)

Eş-Şekâiku'n- Nu'mâniye yazarı ünlü Taşköprüzade (1495-1560)'nin anlattığına göre, Fatih, fetihten sonra Akşemseddin (1389-1459)'e tasavvufi anlamda bağlanmak ister, Akşemseddin kabul etmez. Fatih ona bir Türk gelse hemen alıyorsun anlamında cevap vererek, Türk'ü küçümsemiştir. Aslında Fatih'in, Türk kelimesini “sıradan biri, eğitimsiz,

cahil, köylü, çarıklı, davar çobanı” anlamında, yani etnik olmaktan ziyade kültürel ve meslekî bir anlamda kullandığını görüyoruz. Söz konusu metni Arapça aslından bizzat tercüme ettim.

“Sultan Mehmet Han surlardan içeriye girince yan tarafına baktı. Sadrazam Veliyüddinoğlu Ahmet Paşa (1426-1497) yanındaydı ona: ‘İşte Şeyh Akşemseddin’in bize verdiği müjde buydu’ dedi ve devam etti: Benim ferah ve mutluluğum bu fetihden dolayı değildir. Benim mutluluğum zamanımda böyle bir adamın mevcudiyetidir’ dedi. Ertesi günü (geceleyin) Sultan Mehmet Han, Şeyh Akşemseddin’in çadırına geldi. Şeyh çadırında divan üzerinde dirseğine dayanarak uzanmış haldeydi ve ayağa kalkmadı. Sultan Mehmet Han geldi elini öptü ve dedi ki. ‘Bir istek için geldim’. Şeyh sordu: ‘nedir?’. Sultan: ‘Senin nazeretinde birkaç gün halvete girmek isterim(=Beni tarikatına al). Şeyh dedi ki: Hayır. Bunun üzerine Sultan sürekli ısrarda bulundu. O her defasında ‘hayır’ diye cevap verdi. Bunun üzerine Sultan öfkelenmiş ve şöyle dedi: **‘Türklerden biri sana geldiğinde tek bir kelimeyle hemen halvete (tarikata) alıyorsun’** Bunun üzerine şeyh: ‘Eğer sen halvete (=tarikata) girersen oradan (manevi) bir lezzet alırsın ve saltanat işleri gözünden düşer ve ülke yönetimini bırakırsın... Halvetten (=tarikatten) kasıt adaleti elde etmektir. Sen de bunu devlet yönetiminde yaparsın. Bu anlamda daha birçok nasihatte bulundu. Sonra Sultan ona bin dinar gönderdi ama Şeyh kabul etmedi.

“Sultan çadırdan çıktıktan sonra, (Fatih), Veliyüddinoğlu’na (=Sadrazama): ‘Şeyh ayağa kalkmadı, bu bana çok dokundu dedi. Veliyüddinoğlu’da ona : ‘Büyük sultanların bile başaramadığı bu fetih sebebiyle sizin nefsinizde bir gururu Şeyh görmüştür. Şeyhler mürebbidir. Ola ki böyle davranmakla gururun sizden zail olmasını istemiştir dedi.’” (Taşköprüzade, 1985, s.228-229)

Fatih’in Türklere bu şekilde davranması veya Türk kavramının onda aşağı tabakadan birilerini çağrıştırması hususunda onun annesinin Türk olmadığını söyleyenler de vardır. Nitekim tarihçi Franz Babinger (1891-1967): “II. Mehmed’in ana tarafındaki ataları hakkında hiçbir şey bilmesek de Türk, Slav, Bizans, Frank, Acem ve muhtemelen Arap kanı taşıdığı, böylece oldukça tuhaf ve renkli kalıtsal özelliklere sahip olduğu kesindir” (Bkz. Babinger, (2003) s. 31) şeklinde bir yargıya varır. Hâlbuki Fatih, Türk bir babadan ve bir Türk anadan dünyaya gelmiştir. İsmail Hami Danişmend, Hoca Sadettin’in *Tâcü’t-Tevârih*’inin I/512. Sayfasına dayanarak, Fatih’in babası Sultan II.Murat’ın Candaroğulları hanedanından İsfendiyar oğlunun duhterini (kızını) nikâhlayarak hatunluğa kabul eylediğini hatta Fatih-i İstanbul Sultan Mehmet Han’ın da ol duhterden vücuda geldiğini yazmaktadır.(Bkz. Danişmend, 1971 I/201; Hoca Sadettin, 1979, II/141-175) Şu halde Fatih’in anası da Türk’tür. Ancak Fatih, ne yazık ki Türklüğünü, Türkmenliğini bilmeyen bir Türk’tü. Nitekim Babası II. Murat, sikke bastırılmış ve bastırıldığı sikkelerde Kayı boyunun işaretini kullanmıştır. Silahlarda ve bazı araç ve gereçlerde de kullanılan bu kayı işaretleri Kanuni zamanına kadar kullanılmasına rağmen devam ettirilmemiştir. Kanuni’nin döktürdüğü toplarda da bu damgaya rastlanılmaktadır. Aslında bunlar Oğuzhan neslinden olduklarını biliyorlardı ama kendilerine “Türk” demiyorlardı. Mesela Fatih’in, torununa “Korkut” adını vermesi ve Yavuz Sultan Selim de oğluna Oğuzhan diye isim vermesi aynı şuurun bir ifadesidir (Özdemir, 2007: 223)

Osmanlıları Türklük konusunda Fatih öncesi ve Fatih sonrası olmak üzere ikiye ayırmak yerinde olur. Fatih öncesinde birkaç istisnanın dışında padişahlar, vezir vüzerâ ve üst bürokrat kısmen de olsa Türklüklerinden haberdar idiler. Ancak Fatih ve sonrasında İmparatorluk ideali onları -İbn Haldun'un görüşünü dikkate alırsak- asabiyeden hadariye'ye çekti. Bizans özlemi başladı. Osmanlı artık teşkilat yapısıyla Bizanslaşmaya başlamış olduğu kanaati bizde hâsıl olmuştur. O, *Müslüman olmuş bir Bizans haline* geldi. Saltanat düşüncesi her şeyin önüne geçti. Osmanlı artık bir cihan imparatorluğu idi. Türkler bu imparatorlukta ancak vergi ve asker veren bir tebaa durumunda idi. Türk içinde tahsil görenler, saray teşkilatına ve mülki yönetime alınmıyor. Şeyhülislamlık, müderrislik ve kadılık gibi hizmetlere getiriliyorlardı.

Türklerin, Türkmenlerin nüfusu Anadolu'da çoktu. Moğol istilasıyla bu sayı iyice artmıştı. Osmanlı'nın onlardan devşirme alarak mülki ve askeri teşkilata onlardan almaması, bir paşa isyan ettiğinde veya azl edildiğinde kendi soydaşlarının yanına giderek güçlü bir orduyla saraya saldırmasından, korkmuş olmalıdır düşüncesini akla getirmiyor değil. Balkanlardan ve gayri Müslimlerden alınan ve Müslüman edilen çocuklardan olan yöneticilerin, kendi etnik akrabalarına giderek bir ordu kurup Osmanlı'ya saldırması gibi bir şansları yoktu diye düşünüyorum. Herhalde devşirmeciliğin oturduğu mantıkî temellerden biri olmalıdır.

Fatih üst yönetime kendine bilâ kayd u şart bağlı olan ecnebileri, devşirmeleri getirmesini, Mükrimin Halil Hoca şöyle yorumlamaktadır: "Bu devşirmeler iktidar mevkiine gelir gelmez, Türk unsurunu, Anadolu halkını ezmeye, devlet müessesesine hâkim olarak adeta kendilerini Müslüman eden milletten intikam almaya başladılar" (Yımaç, a.g.y., s. 99)

Fatih Sultan Mehmet'in sadrazamlarından Rum Mehmet Paşa (öl. 1470), Rum devşirmesi olduğu için bu lakapla anılırdı. Osmanlı'nın Karaman seferindeki kıyım ve talanın durdurulması için yalvarmaya gelen yaşlı Türklere Rum Mehmet Paşa şunları söylemiştir: "*Nice sizlersiniz Akılsız Türkler! Vatanımın, ırkımın öcünü sizlerden Karaman ülkesinde almaya muvaffak oldum.*"

Devletin ilk dönemlerinde veliahtların analarının Türk olması prensibi hem Osmanlılarda hem de Selçuklularda vardı. Ancak bu ilkeye topraklar genişledikçe, devlet İmparatorluk haline geçtikçe pek riayet edilmemiştir. Mesela Göktürkler'de kendi halkına yabancı kalan prenslerin anneleri Çinli idi, Selçuklularda, Pers ve Arap dilberleriydi. Osmanlılarda, Macar., Rum, Slav vb. halklarındandırlar.

Osmanlı hanedanı Oğuz boylarının Bozok şubesinden Kayı aşiretine mensuptur. Osmanlı beyliğini Osman Bey kurmuşsa da ilk devletin temellerini oluşturan Orhan Bey'dir. Osmanlı devletinde beylerin hükümdarlar üzerinde nüfuzu İstanbul'un fethine kadar devam etti. Fatih Sultan Mehmet'in Çandarlı Halil Paşa'yı katletmesinden sonra sadrazamlık, vezirlik, beylerbeyilik gibi makamlar Türkler yerine devşirmelere verilmiştir. Sultanlar artık kendi bekalarını garanti altına almaya, saltanatlarını düşünmeye başlamışlardır. Onlar için etnik kökenin hiçbir önemi yoktu. Dolayısıyla halk dedikleri artık tebaadan başka bir şey değildi. Onların değeri artık icra ettikleri iş ve mesleklere göreydi. Mesela Osmanlılarda ticaret Yahudilerde, esnafılık Rum ve Ermenilerde idi. Türkler ise, hayvancılık ve çiftçilikle

uğraşıyorlardı. Yani köylü idiler. Elit bir tabakadan olmadıkları için köylü, çarıklı olarak bakılıyordu. Vaktiyle farklı anlamda olan kavramlar, anlamlarını yitirmişti. Hatta bazıları Enderun'a bile alınmıyorlardı.

Nitekim Yeniçeri Teşkilat Mecmuası'nda(=Yeniçeri İlmühali, s. 5) Kanuni (1494-1566)'ye ait şöyle bir ferman olduğunu Uzunçarşılıoğlu nakletmektedir. “*El-iyazu billah Urus, Acem, Çingene ve Türk reayasının evlâtları vesâir mahlûkun evlâtlarından Harputlu, Diyarbekirli ve Malatyalı olmaya. Yukarıda tasrih olunanlardan gayri âdemi ya rüşvetle veya rica ile veya bir büyük yerden şefaitle Bedergâh idüp hâlis kullarımın aralarına bir ecnebi korlarsa Allahu azimüşşânın ve yüz yirmi dört bin peygamberin lânetleri ol zâbitlerin üzerlerine olsun*” (Uzunçarşılıoğlu,1988: s. 20-21). Demek ki Türk, padişahın has kullarından değil ki “hâlis kullarımın arasına” alınmasın demektedir.

Yeniçeriler devşirme usulüyle toplanırdı. 17. Yüzyılın ortalarına kadar bu usül devam etti. III. Murat döneminde uzun süren savaşlar ve eksik kadrolar sebebiyle bu eksikliği gidermek için devşirme usulü terk edildi. Ocağa Türklerden ve diğer Müslümanlardan pek çok kişi alındığını tarih kitapları kaydeder. Aslında Yeniçeri ocağı bir nevi ahlaksızlık ocağı idi. İstanbul halkı bunların şerrinden korkardı. Çoğu gruplar halinde gezerek mahalle arasında ırz düşmanlığı yapar, yangın çıkartır, karşı gelenleri öldürürlerdi. Savaşlarda da pek bir etkinlikleri yoktu. Mükrimin Halil hocanın verdiği malumata göre “Yeniçerilerin Kanuni Sultan Süleyman zamanındaki miktarı sekiz bini muvazzaf ve üç bini acemi oğlanı olmak üzere on bir bin kişiye ulaşmıştı. İmparatorluğun birkaç yüz bine çıkan muhteşem ordusu ise hep Türk unsuruna mensup idi. Büyük ordunun en mühim kısmını Türk olan tımarlı sipahiler teşkil ediyordu. Bütün fetihler bunlar tarafından yapılmış, bütün zaferler onlar tarafından kazanılmıştı.” (Yınanç, 2011, s. 101)

Osmanlının milli bir yapı olmadığını siyasi bir yapı olduğunu, kozmopolit bir yapı olduğunu bilmemiz gerekir. Arap, Acem, Arnavut, Slav, Boşnak vs. hep kendilerinin ne olduğunu söyleyebiliyor ancak Türkler, Türklüklerini gizliyordu. Çünkü eğitim Araplaşmış ve Arapçalaşmış idi. Arap kaynakları, yukarıda bahsettiğimiz gibi, Türklerden Kur'an'da yerilen “*Ye'cüc Me'cüc*” olarak bahsediyordu. Nitekim Arap yazarlardan Abdurrahman Eşref (öl: 1748) : “*Pek çoğu acımasız ve gaddar olup, yağmada, talanda, ülkeleri yakıp yıkmada emsalsizdirler. Onların şerrinden Allah'a sığınırız*” diyerek ağır hakaretlerde bulunur. Eşref, A. Tezkiretü'l- Hikem fî Tabakâti'l-Ümem”, İst. Tarihsiz, s. 4-5 (A. Batur'dan naklen, a.g.e., s. 231).

Osmanlılardaki isyanlar 19. Asra kadar dini ve daha ziyade siyasi içerikli idi. Yavuz döneminde Kızılbaş diye öldürülen Türkmenler, sadece Türkmen oldukları için değil, Şah İsmail taraftarları olarak isyan hazırlığı içinde olduklarından kılıçtan geçirilmiştir. Bu olaya sadece mezhep açısından bakılırsa yanlış olur. Yavuz'un Mercidabık ve Ridâniye savaşlarında da çok Sünni ölmüştür. Bu kavgalar saltanatın devamı kavgalarıdır. Yani siyasi amaçlı savaşlardır. Yavuz, Anadolu'daki Türkmenleri katlederken saltanatını düşündüğü kadar keşke “*bunlar benim soyumdan*” diyebilseydi.

Keza Celalî isyanları da aynı anlamda siyasi amaçlı isyanlardı. Kızılbaşlıkla pek ilgisi yoktur. Celalilerin öldürdüğü insanlar hep hükümet mensubu olanlardı. Sünni halkın, bu

isyana karşı çıkması gerekirdi. Kaldı ki, her iki taraftan da ölenler vardı. İsyan Sünni çiftçilere de sıçramıştı. Olay bir zalim-mazlum ilişkisidir. Ancak şurası var ki, bu isyanı bastırmakla görevli olan kişi Kuyucu Murat Paşa (1530-1611) isminde bir Hırvat'tı. Sünni-Kızılbaş demedi binlerce Türk'ün, Türkmen'in boynunu vurdurdu, kuyulara doldurdu. Hatta kaynakların bahsettiği kadarıyla özellikle Devşirme tarihçi Naima (1655-1716), *Tarihi*'nde bahsedildiği kadarıyla; 1606-1611 yılları arasında 55 bin Türk'ü öldürmüş diri diri kuyulara doldurmuş, üstlerini kapatmıştır. Aman dileyenlere “*Vurun şu pis Türk'ün başını*” demiştir. Cellâtların, yeniçerilerin bile öldürmeye kıyamadığı 8 yaşındaki bir Türk çocuğunu, atından inerek, boğazını sıkışmış ve kuyuya atarak öldürmüştür. (Bkz. Naima, 1967, II/276-277). Celali isyanlarında öldürülenlere Peçevî (1572-1650) “*kâfir*”, “*Domuz sürüsü*” (Peçevî, 1992, II/259) derken bir diğer tarihçi Naima “*kelp*” demektedir. Naima, tarihinde Türk'e sadece kelp demiyor ayrıca “*nâdân Türk, idraksiz Türk, çirkin suratlı Türk, mel'un Türk*” gibi lakapları da yakıştırıyor (III/1180)

Müneccimbaşı Ahmet Dede (1631-1702), “*Sahâifu'l-Ahbâr*” adlı eserinde Türk'le çingeneyi aynı kefeye koymuştur. Gelibolulu Mustafa Ali (1541-1600) de “*Mevâidu'n-Nefâis*” adlı eserinde “Anadolu, Karaman ve Rum ülkesi adlarını alan pasaklılar halkı elbette kır adamlarıdır. Bunlar aralarında güzel ve sevimli olanı az gören, çeşitli biçimde çirkin kimselerdir” diyerek Türkleri aşağılar. Türk'e hakaret edenlerden bir diğeri de yukarıda söylediğimiz gibi Hoca Sadettin Efendi denilen, Şeyhülislamlık da yapmış kişidir. “*Etrâk-ı bî-idrâk (aptal Türk)*” tabiri ona aittir. *Tacü't-Tevârih* adlı eserinde Türk ve Türkmenler için: “*Hilebaz Türk, akılsız Türk, aptal Türk, kafasız Türk, hırsız kılıklı Türk, edepsiz Türkler, Türkmen eşkiyası, kudurmuş Türk, aşağılık türediler, sırtlan, anlayışsız kaltaban, Nâpak Türkman, Türkmenlik yaratılışları gereğince, inlerinden çıktılar vb.*” onun kullandığı tabirlerdendir (Bkz. *Tacü't-Tevârih* II/110, 160, III/ 49, 50, 112, 113, 134,202, IV/47, 152, 171, Ayrıca Bkz. Batur, a.g.e., s. 306). Türk'e bu kadar hakaretimiz sözler söyleyen Hoca Sadettin, Avrupalılar'ın Fatih'e Türk Beyi dediklerini de kaydeder. Nitekim Cem Sultan Batı'ya sığındığında “*Frenk beyceğizleri İstanbul'u fetheden Türk Bey'inin oğlu gelmiş diye onunla görüşüyorlardı.*” (Tâcü't-Tevârih, III/218) demektedir. Buradan anlaşılın, Osmanlılar, özellikle padişahlar kendilerine Türk demeseler bile onlara “siz Türksünüz” , “Türk Beyisiniz” diyenler varmış demekki.

Yine Osmanlı yazarlarından Kadimî mahlaslı devşirme Hafız Hamdi Çelebi'nin 1499'da yazdığı bir şiirinden bazı mısralar:

Devr idelden beri şâhim eflâk

Zem olur âlem içinde etrâk

Vermemiş Türk'e Hudâ hiç idrâk

Akl-ı evvel de olursa bibak

Uktulu't-Türk'e velev kâne ebâk

Dedi ol kân-ı kerem, şâh-ı Celâl

Türk'ü katleyeyiniz kanı helâl" ...

"Türk'ü zannetme ki ola adem

Türk ile durma, oturma bir dem

Şeker olsa eline Türk ola sem

Ser-i etrâkı kesip hiç yeme gam

Uktuli't-Türke velev kâne ebâke! (Baban dahi olsa Türk'ü öldür)

XVI. Asır divan şairlerinden İzvornikli Arnavut Taşlıcalı Yahya (1489-1582):

"İmamın biri azıtır işini

Alır bir yaban Türk'ün kızını"

Diyerek Türk'e vahşi damgası vurmuştur. Bir diğer şiirinde Türk'ü "eşeğe binmiş eşek" olarak tavsif eder.(Bkz. Batur,. a.g.e., s.306-307)

Tokat'lı Aşık Nuri (1825-1899) şiirinde Türk'ü hayvana benzetir:

Türk'ün dilberidir gayetli inat

Şehir dili bilmez lisanı kubat

Kelamında eder Türklüğün ispat

Hayvan gibi gözün diker samana! (Batur, a.g.e., s.308)

Osmanlı dönemi yabancı yazarlarından Ermeni asıllı Abraham Constantin Mouradjea d'Ohsson (1779-1851) bu konuda şöyle demektedir: "Osmanlılar, Türk tabirini kaba ve haşin adam anlamında kullanırlar. Osmanlılara göre Türk kelimesi, Türkistan ahalisiyle Horasan çöllerinde durgun bir hayat geçiren serseri grupları ifade eder. İmparatorluğun tebaası olan büyük kavimleri Osmanlı namıyla anarlar ve Avrupalıların ne için Türk dediklerini anlayamazlar. Bu kelimeyi açık bir hakaret ifadesi olarak aldıkları için hiçbir yabancı kendilerine hitap ederken Türk kelimesini kullanmaya cesaret edemez." (Tokalak, Bizans s. 96 A. Batur'dan naklen, s. 233)

Osmanlı padişahları içinde Türklüğünü idrak eden Sultan, Genç Osman (1604-1622)'di. Genç Osman'ı eğiten hocası Ömer Efendi, Amasyalı bir Türk'tü. Ona Türk olduğunu öğretmişti. Saray teşkilatı tam anlamıyla birleşmiş milliyetler gibiydi. İçlerinde hiç Türk yoktu. Halil Paşa, Kayseri'nin Zeytin köyünden Ermeni dönmesiydi. Mehmet Paşa, Gürcü devşirmesiydi. Sadrazamlığa getirilen Ohrili Hüseyin Paşa Arnavut'tu. Dilaver Paşa Hırvat'tı, Güzelce ve Çelebi adıyla anılan Ali Paşa Rum ve İtalyan devşirmesiydi (Bkz. Danişmend, 1971, V/30-31). Bunların içinde sır saklanabilir miydi?. II. Osman veya Genç Osman, kapıkulu ve yeniçeri askerlerine güvenmiyordu. Hotin seferi için, Anadolu'da Türklerden bir ordu kurulması gerektiğini ve onlarla büyük zaferler kazanabileceğini

görmüştü. Yeniçeriler bunu öğrenmişti. Ancak kaderi onu bu ideale ulaşmaya müsaade etmedi. Yeniçeriler onu zindanda boğdular.

Osmanlı padişahları içinde Türklüğünün farkında olan ve onunla övünen bir diğer padişah II. Abdülhamit (1842-1918)'tir. Abdülhamit Türk'tü ve Türklüğünün farkındaydı. Onun bilinmeyen yönlerinden birinin Türklük şuuruna sahip oluşudur. Tarihî bilgisi de derindi. Saltanatının daha ilk yıllarında Buharalı Şeyh Süleyman Efendi'yi Türkler ve Türkmenlerle temasa geçmesi için resmi bir vazifeye Orta Asya'ya göndermiştir. Süleyman Efendi, Çağatay lehçesiyle yazdığı manzum mukaddemede *"Hem seyahatle sefaret kıldum/ Türkmenün halini bir bir bildüm/ Cins ü mikdarını defter kıldum"* diye yazar. Şeyh Süleyman Efendi Peşte'de toplanan Turan Kongresine II. Abdülhamid'i temsil etmiştir. Bundan bahsederken de *"Cümle bir bir gelüben el öptü/ Türk dip alkışla kıyamet koptu"* demektedir. II. Abdülhamid, kendisinin ve ecdadının Kayı boyundan ve hatta Karakeçili aşiretinden olduğunu biliyordu. Nitekim Eskişehir ve Söğüt Karakeçililerden 200 kişilik mızraklı *"Söğütlü maiyet bölüğü"* adında bir vurucu gücü sarayda daima hazır bulundurmuştur. Mâbeyn Başkatibi Tahsin Paşa'nın hatıralarına göre; bunları yatak odasına bitişik odalarda tutmuş ve onlardan hep *"öz hemşerilerim"* diye bahsetmiştir (Danişmend, a.g.e., s. IV/288) II. Abdülhamit sadece Türklüğe değil, Türkçeye de önem veriyordu. Nitekim Mithat Paşa'nın getirdiği Anayasa taslağında teklif edilen, Osmanlı tebaası olan halkların her birinin kendi dilinde konuşması, okuyup yazması, resmi yazışmalarında da üç-dört dilde yapılmasını içeren maddeyi görünce öfkelenir ve *"Bilinmelidir ki Paşa! Kur'an-ı Kerim'i Arapça tilavet etmekten nasıl vazgeçmezsem, devletimin toprakları üzerinde Türkçe konuşulmasından da öyle vazgeçmem! Türk dilinden başkasını da kabul etmem. Böyle bir maddenin yer almayacağı anayasayı bana getirmeyiniz!"*(Bardakçı, 2002, s. 43) demiştir. II. Abdülhamid'in dış siyasetinde bile Türkçülük ve Türk diline saygı vardır. İsmail Hami Danişmend Hoca şunları kaydeder: "İran Şahı Muzafferüddin Kacar (1853-1907)'ın İstanbul'a gelmesinden istifade eden Sultan Hamid o zamana kadar Azerbaycan mekteplerinde tedrisi memnu olan Türk diline ait yasağın kaldırılmasını temin etmek suretiyle milliyetçiliğinin büyük bir delilini daha göstermiştir. O zamanki *'Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'* 31 Ağustos 1876 tarihli nüshasında Şahın memleketine dönerken İran maarif nezaretine telgrafla yolda emir vermiş olduğundan bahsedilir. Telgrafında Şah: 'Azerbaycan'da bulunan mekâtipde (=okullarda) bundan böyle zebân-ı Fârisî(Farsça dili) ile beraber lisân-ı Türkî'nin dahi tedrisine ve bilhassa Türkçe'nin gereği gibi öğretilmesine itina edilmesini' emretmiştir. Her halde Sultan Hamid'in bu muvaffakiyeti, Türk milliyetçiliği tarihinin hiçbir zaman unutamayacağı bir hizmettir" (Danişmend, IV/343)

II. Abdülhamid Türklüğünü ikrar eden bir padişahı. "Sarayda görevli bir Arnavut bahçıvanlık yapan bir Türk'e, mayası icabı "Pis Türk" diye haykırır. Sarayın penceresinden bu hakarete şahit olan İslam halifesi ve büyük Türk Hakanı II. Abdülhamid: 'Unutma ki Ben de Türk'üm' demiştir." (Türk ve Türklük, s. 236)

Buna mukabil son padişah Vahdettin (=Vahîdeddin=VI. Mehmet-1861-1926), Mısır'da çıkan *El-Ehram Gazetesi*'nin 16 Nisan 1923 günkü sayısında Osmanlıca ve Arapça çıkan bildirisinde :*"Türkler dini, kavmiyeti, vatanı meşkûk ve mahlût beş-altı milyonluk bir*

kitledir” demiştir. Yani Türkler dini, soyu soppu belirsiz, karışık bir cahiller sürüsünden ibarettir demek istemiştir.

Anadolu Türk’ü devşirme ve dönme paşaların zulmü yüzünden Türküm demeye korkar hale gelmiş ve Türklüğünden utanır olmuştur... Nitekim 1880’de meşhur Türkçü Ahmet Vefik Paşa (1823-1891), Bursa valisi iken ilçelere teftişe çıkar, bir ilçede halkla sohbet ederken onların etnik kökenlerini sorar. Onlar da Çerkez, Arnavut, Boşnak, Gürcü vb. olduklarını söylerler. Bu arada bir ihtiyara *“hangi millettensin?”* diye sorar. İhtiyar, ezilir, büzülür, ürkek ve titrek bir sesle *“Ben Türküm efendim”* der. Bunun üzerine Ahmet Vefik Paşa: *“Niçin sıkılıyor, saklanıyorsun? Türk olmak kabahat değil Bak ben de Türk’üm”* der. İhtiyarın gözü parlar. *“Sahi sen de Türk müsün? Demek Türk’ten de paşa oluyormuş ha”* der. Vefik Paşa da *“Paşa da kim oluyormuş, Türklerden Padişah çıkar, Padişah anladın mı?”* (Türk ve Türklük 1994, s. 236-237) diye haykırır.

1912 yılında *Sebilürreşad* Dergisi’nde çıkan yazılarda *“Türk”* kelimesinin kullanılması dinsizlik, kâfirlik sayılıyor, *“Türk hükümeti, Türk ordusu, Türk ülkesi”* deyimleri rahatsızlık yaratıyordu. 1913 tarihli *“Mecmua-i Ebuzziya”* nın 94. Sayısında *“Bizim Türklüğümüz sembolizmden başka bir şey değildir. Bizler, yani Türkler Müslümanlık içinde erimiştir. Türk falan değil, sadece Müslüman’ız. Buharalı Hünkârlar bile kendilerini Türk saymazlar. Zira onların ecdadı da vaktiyle Türkistan’ı zapt etmiş olan Araplardan başkası değildi”* demektedir.

Babanzade Ahmet Naim (1872-1934), *“İslam’da Da’va-yı Kavmiyet”* adlı kitabında, Türk tarihini araştırmanın, öğrenmenin lüzumsuz olduğunu, asıl olanın İslam mücahitlerini öğrenmek gerektiğini savunur. Biz bu kitabı tenkit ettik ve Ahmet Naim’in iddialarında yanıldığını ispatladık (Bkz. Yakıt, 2012 s.389-410).

Osmanlı Şeyhülislamlarından, *İngiliz Muhibler Cemiyeti* üyesi, Sevr antlaşmasına imza atanlardan olan Tokatlı Mustafa Sabri Efendi (1869-1954), Türk’e ve Türkçülüğe karşı çıkmış, Yunanistan’a kaçmış ve orada 1927 yılında *“Yarın”* diye bir gazete çıkarmış ve bu gazetede yazdığı bir şiirinde Türklük’ten istifa ettiğini belirtmiştir. Cem’an 340 mısralık bu şiirinden çok kısa bir alıntı şöyledir.

“Yalnız Müslüman ve insan

Olarak kalmak üzere, Türklükten

Şeref ve izzetimle istifa

Ediyorum Allah’ın huzurunda!...

Tövbe Ya Rabbi tövbe Türklüğüme

Beni Türk milletinden addetme...”

Mustafa Sabri, Sevr antlaşmasına imza attığı günün gecesi evine dönünce eşi Ulviye Hanım’ın ağlayarak söylediği şu sözlere hiçbir cevap verememiştir:

“Sen Allah’tan korkmadın mı? Peygamberden utanmadın mı? İzmir’in Yunanlılara verilmesine nasıl razı oldun? İstifa edeydin de imza etmeseydin?”

Demek ki, Mustafa Sabri’nin, Damat Ferit Paşa (1853-1923) kabinesinin üyesi olmaktan istifa etmektense Türklüğünden istifa etmesi daha kolayına gelmiş!

Türklüğünden istifa etmeye çalışan ve ondan utanan Mustafa Sabri, Mısır’a yerleştikten sonra Türk düşmanı olan ve Türklerin İslamiyet’e bir şey vermediğini iddiaya çalışan Arap yazar Muhammed Abdullah Anân’a karşı Türklerin İslam’a yaptığı hizmetleri savunmaya kalkmıştır. Bununla beraber, Mustafa Kemal ve arkadaşları için *“Ankaralı kâfirler”* demeye devam etmiştir.

Şair Eşref (1847-1912), Türk olmayan sadrazamların biri gidip biri geldiği bir dönemde padişaha karşı şu hicvi yazmıştı:

“Lütf et padişahım Agop Paşa’yı sadrazam yap

Giden bir denînin üstüne gelen de bir denî olsun

Sadaret mührünü vermek memnu ise bir Müsülmane

Yahudiden çok çektik, bir zaman da Ermeni olsun”

Osmanlı’nın son dönemlerindeki Paşalar da Türk olmadıklarını alenen söylemişlerdir. Mesela Suriyeli bir paşanın hatıralarından nakleden Ahsen Batur şöyle nakleder. *“ Bir akşam Dimaşk eşrafından birinin köşkünde idik. Salonunda ben, ev sahibi, Enver Paşa ve Cemal paşa vardı. Sohbet şuradan buradan devam ederken, bir ara Cemal Paşa ‘Eğer damarlarımdan birinde Türk kanının dolaştığını bilsem, onu kerpetenle yolar alırdım!’ dedi. Enver Paşa buz kesti ve hemen ayağa kalkıp sert adımlarla evi terk etti”* (Batur, A. a.g.e., s. 206)

Bernard Lewis (d. 1916) *“Modern Türkiye’nin Tarihi”* isimli eserinde: *“Türk kimliği yönetimin merkezi olan İstanbul’dan uzak, savaştan savaşa asker toplamak için anımsanan, Anadolu köylerinde kapalı bir kültür içinde dili ve töreleri ile yaşamıştır. Zaman içerisinde Türk yöneticisine o denli yabancılaştırılmış ki, kimi kez Osmanlı efendisine Türk demek hakaret sayılmış. “Türk sözcüğü, Anadolu köylüleri için ve üstelik onları aşağılamak ve küfür yerine kullanılır olmuş. İrkî bir anlam olmayıp, sadece cahil köylüleri aşağılamak için söyleniyor.”* Demektedir.

Ziya Gökalp (1876-1924) : *“Bu milletin yakın zamana kadar kendisine mahsus bir adı yoktu. Tanzimatçılar ona : ‘sen yalnız Osmanlısın. Sakın başka Milletlere bakarak sen de milli bir ad isteme! Milli bir ad istediğin dakikada Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasına sebep olursun’ demişlerdi. Zavallı Türk, vatanımı kaybederim korkusu ile ‘Vallahi Türk değilim. Osmanlılıktan başka hiçbir içtimai zümreye mensup değilim’ demeye mecbur edilmişti”* (Gökalp, 2014,s.34) *“Osmanlı imparatorluğu genişledikçe, yüzlerce milletleri siyasi idaresine aldıkça idare edenlerle idare olunanlar iki ayrı sınıf haline geliyorlardı. İdare eden bütün kozmopolitler Osmanlı sınıfını, idare olunan Türkler de Türk sınıfını teşkil*

ediyorlardı. Bu iki sınıf birbirini sevmezdi. Osmanlı sınıfı kendini 'millet-i hâkime(=hâkim ulus) suretinde görür, idare ettiği Türklere Millet-i mahkûre(aşağı ulus) nazarı ile bakardı. Osmanlı Türk'e daima 'eşek Türk' derdi..” (s.27)

Falih Rıfki Atay (1894-1971), “Batış Yılları” adlı eserinde : “Kendime ilk defa ne zaman Türk dediğimi hatırlamıyorum. Bizim çocukluğumuzda Türk, kaba ve yabanî demekti. İslam ümmetinden ve ‘Osmanlı’ idik. İlmihallerde baş dersimiz ‘Din ve milliyetin bir olduğunu’ öğrenmekti. Vatan sözü yasaktı. Onu ben büyüyip de Namık Kemal’i okuduğum günlerde kitapta gördüm. Kulağımla ancak Meşrutiyet’te duydum. Padişah kulları idik. Okul çıkışlarında her akşam sıraya girer, ‘Padişahım çok yaşa’ diye bağırırdık. Okullarda da Arab’a Arap, Arnavut’a Arnavut, Rum’a Rum, fakat kendimize ‘Osmanlı’ derdik.” (Atay, 2011, s. 11)

Atatürk (1881-1938) de bir hatırasını şöyle naklediyor. “Şair Mehmet Emin Yurdakul’un ilk defa Manastır Askeri İdadisi’nde öğrenci iken okuduğum ‘Ben bir Türk’üm, dinim cinsim uludur’ mısraı ile başlayan manzumesinde bana milli benliğimin gururunu tattıran, ilk anlamı bulmuştum. Fakat ben asıl bunu, orduya katıldığım günlerde, bir Arap binbaşının ‘Kavm-i necip evladına sen nasıl kötü muamele yaparsın?’ diye tokatladığı bir Anadolu çocuğunun iki damla gözyaşında Türklük şuuruna erdim ve onda gördüm ve kuvvetle duydum. Ondan sonra Türklük benim derin kaynağım, en derin övünç membaım oldu.. Benim hayatta yegâne fahrim, servetim, Türklükten başka bir şey değildir” (Bkz. Türk ve Türklük, TSE., s. 18-19)

Görüldüğü gibi Türk kavramı tarih içinde oldukça çileli bir macera geçirmiş, etnik, kültürel ve siyasi nitelikli anlamlar yüklendiği gibi, hakaret, aşağılanma gibi terimlerin karşılığı bir serüvene de tabi olmuştur. Özellikle Osmanlılar döneminde Türk olmalarına rağmen kendilerine Türk diyemeyenlere karşılık yabancılar bize Türk demeye devam etmişlerdir. Tarih boyunca Türklük içeriden ve dışarıdan hakaret ve iftiralarla baş başa kalmıştır. Bu hususta merhum tarihçi İsmail Hami Danişmend şunları söylemektedir: “Türk ırkı o kadar çok iftiraya uğramış ki bunları yalnız toplamak bile bir kişinin bütün hayatını ve hatta bir ilim heyetinin birçok yıllarını işgal edebilir.” (Danişmend, 1966, 112)

Türk kavramı gerçek anlamını “Türkçülük” hareketi ile bulmuş ve Türk ocağının ilk temsilcileriyle gerçek kimliğini kazanmaya başlamıştır. Nitekim mensubu olmakla iftihar ettiğimiz Türkiye Cumhuriyeti’nin temelini atanlar Türkçüler olmuşlardır.

Nitekim “Ne mutlu Türküm diyene” diyen Mustafa Kemal Atatürk’ü,

“Ben bir Türküm dinim cinsim uludur

Sinem özüm ateş ile doludur” diyen Mehmet Emin Yurdakul (1869-1944)’u ve

“Sorma bana oymağımı boyumu

Beşbin yıldır millet gibi yaşarım

Deme bana Oğuz, Kayı, Osmanlı

Türküüm bu ad her unvandandan üstündür “ diyen Ziya Gökap’ i iyi anlamak gerek.

Kaynaklar

Atay, Falih, Rıfkı, (2011), Batış Yılları, Pozitif Yayınları, İstanbul,

Babinger, (2003), *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, Çeviri: Dost Körpe, 5. Baskı, Oğlak yayıncılık, İstanbul

Bardakçı, İlhan, (2002), *İmparatorluğa Veda*, Alioğlu Yayınları, İstanbul,

Batur, Ahsen., (2013), *1200 Yıllık Sürgün, Türk Sözüünün hazin Serüveni*, Selenge Yayınları, 3. Baskı, İstanbul,

Beyzavî, (1421 H./2000 M) El-Kadı Nasirüddin Ebi Saîd Abdillâh, b. Ömer, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl (Tefsir-i Beydâvî), (I-II)*, Daru'r-Reşîd, Dîmeşk, Beyrut/ Lübnan

Danişmend, (1966), İsmail Hami, *Türklük Meseleleri*, İstanbul Kitabevi, Fatih Matbaası, İstanbul

Danişmend, (1971-1972), İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, (I-V)*, Türkiye Yayınevi, İstanbul,

Darwin, Francis, (1888), The Life and Letters of Charles Darwin, (I-II), New York

Gökalp, Z., (2014), *Türkçülüğün Esasları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul,

Halaçoğlu, Y., *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatlar, Oymaklar, I/XXIII*

Hoca Sadettin, (1979), *Tâcü't-Tevârih, (I-V)* Sadeleştiren: İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, MEB, Ankara,

İbn Miskeveyh, (1319H./ 1901 M.) *Kitâbu el-Fevzi'l-Asğar*, Beyrut

İbn Miskeveyh, 1378 H./1959 M.), *Tehzibu'l-Ahlâk ve Tathiru'l-A'râk*, M. Ali Sabih Matbaası, Kahire, Mısır

Kaşgarlı, Mahmut, (1986), *Divanu Lügati't-Türk, (I-IV)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara,

Kınalızade, (1248 H./1833 M.) Alaaddin Ali b. Emrullah, *Ahlâk-ı Alâ'î*, Bulak Matbaası, Kahire, Mısır,

Naima, Mustafa Hulusi, (1967), *Naima Tarihi*, Zuhuri Danışman Neşri, İstanbul,

Özdemir, (2007), Mehmed Niyazi, *Türk Devlet Felsefesi*, Ötüken Neşriyat, 6. Basım, İstanbul,

- Peçevî**, İbrahim, (1992), *Peçevî Tarihi (I-II)*, Haz. Bekir Sıdkı Baykal, Kültür Bakanlığı Neşri, Ankara,
- Sertkaya**, O. Fikri, (1995), *Göktürk Tarihinin Meseleleri*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara,
- Tansel**, Selahaddin, (1971), *Fatih Sultan Mehmed'in Siyaseti ve Askeri Faaliyeti*, MEB, İstanbul,
- Taşköprüzade**, Isamuddin Ebi'l-Hayr Ahmed bin Mustafa, (1985), *Eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye fi Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniye*, Tahkik: Dr. Ahmed Suphi Furat, Edebiyat Fakültesi basımevi, İstanbul,
- Türk ve Türklük*, (1994), Türk Standartları Enstitüsü yayını, Ankara,
- Uzunçarşılıoğlu**, İ. H., (1988) *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları, I, Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,
- Wikipedia*, https://tr.wikipedia.org/wiki/H%C3%BCseyin_Baykara Erişim Tarihi, 30 08.2015
- Yakıt**, İ, (1984), Darwin'den Önce İslam Düşünürlerinde Evrimle İlgili Fikirler, *Felsefe Arkivi*, S. 24, s.101-122, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul,
- Yakıt**, İ, (2012), Babanzade Ahmet Naim'in Türkçülere Karşı Yazdığı 'İslam'da Dava-yı Kavmiyet' Adlı kitabına Eleştirel Bir Yaklaşım' *Bir Fikir Hareketinin Yüz Yılı Türk Ocakları Uluslar arası Sempozyumu*, 7-9 Mayıs 2012, İstanbul, s.389-410
- Yınanç**, Mükrimin Halil, (2011), Milli Tarihimizin Mevzuu, *Anadolu Mecmuası*, Haz. Arslan Tekin, A.Z. İzgöer, TTK, Ankara,